

โครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : การตั้งรับและรุกรกลับกระบวนการโลกาภิวัตน์ของชาวลานูบ้านห้วยปลาหลด

ชื่อผู้วิจัย : เกียรติศักดิ์ ม่วงมิตร

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แม้ว่าจะสามารถสืบค้นต้นตอของคำว่า “โลกาภิวัตน์” กลับไปได้ถึงต้นทศวรรษ ๑๙๖๐ แต่คำนี้ก็เพิ่งเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในช่วง ๒๕ ปีหลังของศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งถูกใช้อย่างหลากหลายทั้งในวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมทั่วไปและงานวิชาการเพื่ออธิบายกระบวนการ สภาวะ ระบบ พลังและยุค (Manfred Steger, วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (แปล), ๒๕๕๓ : ๒๓ - ๓๒)

นับตั้งแต่แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์แพร่หลายในช่วงทศวรรษ ๑๙๙๐ เป็นต้นมา มีการนิยามความหมายและลักษณะของ “โลกาภิวัตน์” อย่างมากมายหลากหลาย ทั้งนี้ ภัคควดี วีระภาสพงษ์ (๒๕๕๐) ได้สรุปประเด็นดังกล่าวไว้ว่า (๑) โลกาภิวัตน์มีมีลักษณะของ “การลดความสำคัญของอาณาเขตประเทศ” (๒) โลกาภิวัตน์คือ “การเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน” ของสังคมโดยข้ามพรมแดนทางภูมิศาสตร์และการเมือง (๓) โลกาภิวัตน์มีนัยยะที่บ่งบอกถึง “ความเร็ว” ของกิจกรรมทางสังคมของมนุษย์ (๔) แม้จะมีข้อถกเถียงอยู่มากว่าโลกาภิวัตน์เกิดขึ้นจริง ๆ เมื่อไร แต่ส่วนใหญ่เชื่อว่าโลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการที่มีระยะเวลายาวนาน และ (๕) โลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นพร้อมกันในหลายๆ ด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ฯลฯ

นอกจากนั้นภัคควดี ยังได้กล่าวถึงบทความ “Globalization as the End and the Beginning of History” ของ Arif Dirlik ที่เสนอว่า โลกาภิวัตน์เป็นกรอบกระบวนการทัศน์หรือวาทกรรมที่ใช้ในการมองโลก รวมทั้งเป็นอุดมการณ์เพื่อการปั้นแต่งโลกให้สอดคล้องกับจินตภาพใหม่เกี่ยวกับโลก ซึ่งยอมรับใช้ผลประโยชน์ของคนกลุ่มหนึ่งมากกว่าอีกกลุ่ม Dirlik เห็นว่าโลกาภิวัตน์เกิดมาพร้อมกับระบบทุนนิยม ดังนั้นโลกาภิวัตน์ในทัศนะของเขาจึงเป็นกระบวนการที่ยาวนานมาตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๔ โดยที่ทุนนิยมไม่เพียงเป็นแรงขับเคลื่อนไปสู่โลกาภิวัตน์ แต่ยังเป็นเครื่องมือในการรวมโลกให้เป็นหนึ่งเดียวภายใต้การครอบงำของยุโรปและอเมริกา ความแตกต่างระหว่างโลกาภิวัตน์ในสมัยก่อนกับในปัจจุบันอยู่ที่ความแตกต่างทางการเมืองและวัฒนธรรม กระบวนการโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในปลายศตวรรษที่ ๑๙ เกิดขึ้นพร้อมกับลัทธิชาตินิยมและลัทธิอาณานิคม ส่วนโลกาภิวัตน์ยุคปัจจุบันมีลักษณะแบบหลังอาณานิคมและหลังรัฐชาติ

ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างโลกาภิวัตน์และทุนนิยมข้างต้นนั้น สอดคล้องกับความเห็นของอานันท์ กาญจนพันธุ์ (๒๕๕๔) ดังที่เขา กล่าวว่า แท้ที่จริงแล้วโลกาภิวัตน์ก็คือกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องของระบบทุนนิยม เป็นพัฒนาการขั้นสุดท้ายของทุนนิยมที่เปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นสื่อของการซื้อขายแลกเปลี่ยน จากเดิมที่เคยเป็นทรัพยากร แรงงาน ขยับมาเป็นการดักตวงเอาแม้กระทั่งวัฒนธรรม ความรู้สึก คุณค่า และจิตใจของผู้คนให้เป็นสินค้าไปด้วย

ผลจากโลกาภิวัตน์ในฐานะพัฒนาการของทุนนิมนั้น นิษฐา หุ่นเกษม (๒๕๕๔) ได้สรุปความเห็นของ อภิญา เฟื่องฟูสกุล และพัฒนา กิตติอาษา ไว้ว่า โลกาภิวัตน์ได้ก่อให้เกิดความฉาบฉวยชั่ว

เล่น ทั้งในแง่ของธรรมเนียมการบริโภคและการใช้ชีวิต อีกทั้งยังทำให้บางสิ่งบางอย่างเลื่อนหายไปจากจิตสำนึกของบุคคล อาทิ ความรู้สึกสงบ ความต่อเนื่องมั่นคง ความผูกพันที่ลึกซึ้งกับผู้อื่น รวมถึงความผูกพันกับเวลาและสถานที่ และผลของมันก็คือ การเปลี่ยนแปลงวิถีคิด เปลี่ยนวิธีการมองความจริง เปลี่ยนแบบแผนในการใช้ชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคล รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงแบบแผนประเพณีต่าง ๆ ที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา

และได้กล่าวถึงความเห็นของ Helena Norberg - Hodge ที่ชี้ให้เห็นว่า การเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ ต้องแลกมาด้วยความสูญเสียของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งได้ยกตัวอย่างของชาวลาดักที่เริ่มเปิดรับนักท่องเที่ยวต่างชาติและเริ่มต้นการพัฒนา ในปี ค.ศ.๑๙๗๕ จินตภาพของความก้าวหน้าและความทันสมัยของวัฒนธรรมตะวันตกถูกส่งผ่านสื่อมากมาย ก่อให้เกิด “ปมด้อยทางวัฒนธรรม” ต่อเยาวชนหนุ่มสาวชาวลาดัก ที่เกิดความรู้สึกอับอายในความเป็นตัวเองและภาษาที่ตัวเองพูด รับเอาวัฒนธรรมอเมริกันเข้ามาแทนที่ พร้อมกันนั้นโลกาภิวัตน์ก็ได้ทำให้สายใยแห่งการพึ่งพากันของชุมชนคลายตัวลง ระยะห่างระหว่างผู้คนเพิ่มมากขึ้น ความอดกลั้นและความร่วมมือที่มีอยู่เดิมลดระดับลง การทะเลาะวิวาทกันอย่างดุเดือดของผู้คนในชุมชนเพิ่มขึ้น ชาวลาดักแยกตัวออกจากกัน เฉยเมยต่อกัน ความผูกพันในครอบครัวและในชุมชนขาดสะบั้นลง

อีกทั้งยังได้กล่าวถึงการศึกษาของภมรรัตน์ สุธรรม ว่าการเข้ามาของโลกาภิวัตน์ในประเทศไทย ใน ๓ ทศวรรษที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดผลแก่ประเทศในสองด้าน ด้านหนึ่งนั้นเป็นผลสำเร็จของการพัฒนา ก็คือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจอยู่ในอัตราสูง รายได้เฉลี่ยต่อคนเพิ่มสูงขึ้น สัดส่วนของประชากรยากจนลดลง และฐานะการเงินการคลังมีความมั่นคง แต่ในอีกด้านหนึ่งให้ผลในทางกลับกันก็คือ ความแตกต่างของรายได้ของคนในประเทศมีมากยิ่งขึ้น เกิดความเหลื่อมล้ำ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น คุณภาพชีวิตตกถอย ฟังเพลงเทคโนโลยีและสินค้าประเภททุนจากต่างประเทศ ระบบการศึกษากลายเป็นแบบรวมศูนย์ไม่เอื้อต่อการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสัมพันธ์ทางสังคมแตกสลาย อยู่กันแบบตัวใครตัวมัน เยาวชนไม่สนใจศาสนา ฯลฯ

อย่างไรก็ตามโลกาภิวัตน์ก็ได้ให้ผลในลักษณะเพียงแต่การครอบงำเท่านั้น ในโลกาภิวัตน์ก็ยังมีกระบวนการที่ขัดแย้งในตัวเอง ดังที่อาโนนัท กาญจนพันธ์ (๒๕๔๔) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า โลกาภิวัตน์นั้นมีสองด้าน มิใช่ด้านที่มากกระทำกับผู้คนทั้งหลายในแง่ของการครอบงำอย่างเดียว แต่ยังมีด้านกลับอีกด้านหนึ่งในลักษณะที่ขัดแย้งในตัวเอง และในการศึกษาโลกาภิวัตน์นั้น อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (๒๕๔๖) แนะนำว่า จะต้องไม่มองโลกาภิวัตน์ในแง่ของการแยกเป็นขั้วตรงข้าม หรือการต่อสู้กับโลกาภิวัตน์มีจำเป็นต้องปฏิเสธโลกาภิวัตน์เสมอไป แต่ต้องมองให้เห็นพลวัติของโลกาภิวัตน์นั้น ซึ่งสามารถผลิตพลังด้านตรงข้ามตัวมันออกมาด้วย นั่นก็คือพลังของท้องถิ่นนิยมนั่นเอง พลังของทั้งสองกระแสเปรียบเสมือนด้านตรงข้ามของเหรียญเดียวกัน นั่นคือ ยิ่งพื้นที่โลกถูกครอบคลุมด้วยพลังโลกาภิวัตน์มากเท่าใด ความเป็นท้องถิ่นก็จะยิ่งปรากฏชัดขึ้นเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการเน้นท้องถิ่นนิยมเพื่อดึงดูดหรือเพื่อเป็นปฏิกริยาปฏิบัติกับทุนก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับที่ ผาสุก พงษ์ไพจิตร (๒๕๔๔) กล่าวไว้ว่า แม้กระบวนการโลกาภิวัตน์นั้นจะแผ่ขยายไปในระดับโลกและมีอิทธิพลกว้างขวาง แต่ทว่าอิทธิพลดังกล่าวนั้นก็ไม่สามารถและไม่เท่าเทียมกันหมด ยังมีความลักลั่น ยังมีสิ่งที่ไม่ได้ถูกควบคุมโดยโลกาภิวัตน์ ยังมีส่วนที่ผสมปนเปกันทั้งท้องถิ่นและโลกาภิวัตน์และความลักลั่นนี้เอง ที่เปิดช่องว่างให้ผู้คนระดับท้องถิ่นเข้ามาต้านโลกาภิวัตน์อยู่ได้

สำหรับกรณีความสัมพันธ์ระหว่างโลกาภิวัตน์กับท้องถิ่นนั้น Arjun Appadurai กล่าวว่า กระบวนโลกาภิวัตน์มิได้ทำลายท้องถิ่น แต่เป็นเงื่อนไขสำคัญของการก่อเกิดท้องถิ่นข้ามท้องถิ่นหลายรูปแบบ เช่น เขตพรมแดน เขตการท่องเที่ยว เขตการค้าเสรี ด้ายผู้อพยพหนีภัยการเมือง แรงงานข้ามชาติ อาณาบริเวณของผู้อพยพ และเครือข่ายของเมือง (บุษยรัตน์ กาญจนประดิษฐ์, ๒๕๔๐)

ทั้งนี้ Appadurai มองโลกาภิวัตน์ว่า เป็นยุคของการไหลและเคลื่อนย้ายของสิ่งต่างๆ ข้ามท้องถิ่นหรือพรมแดนมากมาย ทั้งผู้คน อุดมการณ์ ทุน และเทคโนโลยี โดยอาศัยการสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว เมื่อมีการเคลื่อนผ่านของสิ่งต่างๆ ท้องถิ่นจึงมีการเปลี่ยนแปลงและไม่หยุดนิ่ง ต้องเผชิญหน้ากับวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามา เช่น การท่องเที่ยว การค้า เครือข่ายการเมือง หรือผู้คนที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างแรงงานต่างด้าวและผู้อพยพ นอกจากนี้คนท้องถิ่นยังโยกย้ายติดต่อกับโลกภายนอกตลอดเวลา ทั้งยังติดต่อกันมากขึ้นผ่านโลกไซเบอร์โดยไม่ต้องก้าวข้ามพรมแดนอีกด้วย (สุทธาสินี จิตรกรรมไทย, ๒๕๔๐)

Appadurai ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันมีการไหลวนกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่หลากหลาย และไม่จำเป็นต้องเชื่อมต่อไปในทางเดียวกันและบุคคลสามารถที่จะ “เลือกรับ” และ “ตีความ” ข้อมูลข่าวสาร ความคิด อุดมคติไปในแนวทางที่สอดคล้องกับความเชื่อเดิม ส่วน Jonathan Friedman ตั้งข้อสังเกตว่าขณะที่โลกกำลัง “พัฒนา” ไปในทิศทางเดียวกันภายใต้อุดมการณ์และบรรทัดฐาน “โลก” เดียวกันที่เชื่อในเรื่องความทันสมัยในด้านหนึ่ง ในอีกด้านหนึ่งก็มีการเพิ่มความสำคัญต่อทั้งวัฒนธรรมพื้นถิ่นและชาติพันธุ์พื้นถิ่นเพิ่มมากขึ้น Friedman ให้ความสนใจต่อผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาและได้ยกตัวอย่างความหลากหลายของผลกระทบที่เกิดขึ้น ใน **เมืองบราซาวีล** ประเทศสาธารณรัฐบราซิล คนบางกลุ่มอาจให้ความสำคัญกับบริโภคนิยมในฐานะเป็น “สัญลักษณ์” ที่แสดงถึงความทันสมัยและสถานภาพทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การปฏิบัติกรบริโภค” ที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนชั้นล่างในเมืองใหญ่ เพื่อพยายามสร้างความ “เท่าเทียม” และสันคลอนการแสดงออกทางสถานภาพผ่านวัตถุของคนชั้นสูง และในอีกด้านหนึ่ง **ชาวไอนุ** ในญี่ปุ่น ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีสถานภาพ “ชายขอบ” ในญี่ปุ่นมาเป็นเวลานาน กลับใช้ “โลกาภิวัตน์” ในการแสดงออกถึง “อัตลักษณ์” ความเป็นไอนุในอีกลักษณะหนึ่ง คือการนำเสนอความเป็นไอนุในเวทีการท่องเที่ยว เช่นเดียวกันกับการแสดงออกด้วยการบริโภคของคนชั้นล่างในบราซาวีลเพื่อสร้างความเท่าเทียมกับคนชั้นสูง การแสดงออกของชาวไอนุเป็นการสร้างอัตลักษณ์เพื่อยืนยันอัตลักษณ์และไม่ต้องกลัวชาวญี่ปุ่นอื่น ๆ (จามะรี เชียงทอง, ๒๕๔๙ : ๙๑ - ๙๒)

ส่วนในด้านแนวทางศึกษาโลกาภิวัตน์นั้น Appadurai กล่าวว่า ที่ผ่านมากการศึกษาโลกาภิวัตน์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับโลกาภิวัตน์จากข้างบนหรือโลกาภิวัตน์ของทุนนิยม ซึ่งมีได้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ปัญหาความรุนแรงที่ระเบิดขึ้นมาในท้องถิ่นและมีได้แก่ปัญหาความยุติธรรมต่อกลุ่มคนที่อยู่ชายขอบของสังคม การศึกษาโลกาภิวัตน์จำต้องให้ความสำคัญกับโลกาภิวัตน์จากเบื้องล่าง ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การสร้างประชาธิปไตยเชิงลึก ประชาธิปไตยในชีวิตประจำวันและมุ่งเสริมสร้างปริมณฑลสาธารณะในระดับโลก (บุษยรัตน์ กาญจนประดิษฐ์, ๒๕๔๐)

หมู่บ้านห้วยปลาหลด ต.ด่านแม่ละเมา อ.แม่สอด จ.ตาก เป็นหมู่บ้านชาวลาหู่เผ่าเล ชาวบ้านอพยพมาตั้งถิ่นฐานราว ๕๐ ปีที่แล้ว พื้นที่ของหมู่บ้านอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติตากสินมหาราช ห่างจากตัวเมืองตากไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๕ เส้นทางสายตาก-แม่สอด ประมาณ ๓๕ กิโลเมตร แม้จะอยู่ห่างจากตัวเมืองไม่ไกลนัก แต่เป็นเพราะอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ที่ทางราชการเคยมีพยายาม

จะอพยพชาวบ้านออกนอกพื้นที่แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ด้วยชาวบ้านรวมตัวกันต่อสู้คัดค้านโดยความช่วยเหลือและแนะนำของพระสงฆ์รูปหนึ่งที่เขาเจ้าพรหมอยู่ในสำนักสงฆ์ในหมู่บ้าน หมู่บ้านจึงถูกจำกัดการพัฒนาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นถนน โรงเรียน สถานีอนามัย ฯลฯ ถนนเข้าหมู่บ้านยังเป็นทางดินอัด ใช้งานได้เฉพาะหน้าแล้ง เข้าออกหมู่บ้านแม้ไม่ลำบากนักแต่ก็ไม่ถึงกับสบาย

แม้ว่าถนนเข้าหมู่บ้านยังคงเป็นดินอัดลูกรังตลอดระยะทางประมาณ ๗ ก.ม. และยังมีไฟฟ้าใช้ แต่ชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือนก็เป็นเจ้าของรถปิคอัพ บ้างก็มีรถบรรทุก ๖ ล้อ ทั้งนี้เกือบทุกหลังคาเรือนจะมีจักรยานยนต์อย่างน้อย ๑ คัน บ้านเรือนมากกว่าครึ่งมีโทรทัศน์สำหรับดูรายการที่เผยแพร่ ออกอากาศสาธารณะ บางหลังมีจานดาวเทียมสำหรับดูรายการโทรทัศน์ที่มากกว่านั้น และอีกจำนวนไม่น้อยที่มีเครื่องเล่น CD DVD วิดีโอ เครื่องเสียงสเตอริโอ และเริ่มมีบางครอบครัวที่มีคอมพิวเตอร์ใช้งานในบ้าน ทั้งนี้พวกเขาใช้ไฟฟ้าที่เก็บไว้ในหม้อบรรจุพลังงานไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์ผ่านทางแผงโซลาร์เซลล์ที่มีใช้ในทุกหลังคาเรือน และในอนาคตอันใกล้นี้ หลังจากที่ได้ดำเนินการจัดสร้างระบบการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานน้ำจนสำเร็จแล้ว ที่ศูนย์เยาวชนของหมู่บ้าน ก็จะมีคอมพิวเตอร์ที่สามารถต่ออินเทอร์เน็ตให้ได้ภายในหมู่บ้าน จากการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง ซึ่งมีแผนที่จะทำเวปไซด์ของหมู่บ้านด้วย

นอกจากนั้น แม้ว่าพื้นที่รับสัญญาณโทรศัพท์มือถือมิได้กระจายไปทั่วหมู่บ้าน แต่ชาวบ้านตั้งแต่เยาวชนขึ้นไปก็เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือกันทั้งสิ้น นอกจากใช้ในการติดต่อสื่อสารแล้ว โทรศัพท์มือถือของหนุ่มสาวบางคนยังทำเป็นเครื่องเล่นเพลงที่พวกเขาจัดหามาใส่เครื่องไว้เปิดฟังยามนั่งทำงานอยู่กับบ้าน ทั้งนี้เพลงส่วนใหญ่มักจะเป็นเพลงสมัยนิยมทั้งสตริงและลูกทุ่ง

ในหมู่บ้านมีโรงเรียนของรัฐบาลตั้งอยู่ เปิดสอนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ชาวบ้านทั้งหมดส่งบุตรหลานเข้าเรียนที่นี่ แต่อย่างไรก็ตามมีชาวบ้านบางส่วนได้ส่งลูกหลานตัวเองไปเรียนในเมือง สำหรับนักเรียนที่ศึกษาจนจบจากโรงเรียนในหมู่บ้านก็มักจะถูกส่งไปเรียนต่อในเมือง ขณะนี้มีลูกหลานชาวบ้านศึกษาในระดับอุดมศึกษาจำนวนไม่น้อย และมีจำนวนหนึ่งที่จบปริญญาตรีแล้ว

สำหรับการเดินทางเข้าเมือง หมู่บ้านมีรถยนต์โดยสาร ซึ่งคอยรับส่งชาวบ้านวันละ ๑ รอบ โดยรถจะออกจากหมู่บ้านตอนเช้าตรู่และกลับเข้ามาตอนบ่นแก่ ๆ ในวันเดียวกัน อย่างไรก็ตามการเดินทางเข้าเมืองของชาวบ้านนอกจากการใช้บริการรถโดยสารแล้ว ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งมักจะเดินทางด้วยพาหนะของตัวเองซึ่งก็มีทั้งรถจักรยานยนต์และรถยนต์

ส่วนการจับจ่ายใช้สอยของชาวลาหู่บ้านห้วยปลาหลดนั้น นอกจากชาวบ้านจะเดินทางไปจับจ่ายสินค้าจากเมืองแล้ว ในหมู่บ้านก็ยังมีร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าต่าง ๆ แก่ชาวบ้านด้วย สินค้าที่จำหน่ายมีตั้งแต่ขนมขบเคี้ยวและเครื่องดื่มสำหรับเด็ก ๆ ไปจนถึงอาหารกึ่งสำเร็จรูป เครื่องปรุงรส ของใช้ในครัวเรือน บุหรี่และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กระทั่งบุตรเด็กรถมอเตอร์ไซด์ ฯลฯ

ชาวลาหู่บ้านห้วยปลาหลดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร ซึ่งกระทำควบคู่กันไปด้วย ๓ ลักษณะ คือ การทำไร่แบบดั้งเดิม การทำสวนวนเกษตร และการปลูกพืชผักเศรษฐกิจ ทั้งนี้รายได้หลักของชาวบ้านนั้นมาจากการปลูกพืชผักเศรษฐกิจและการทำสวนวนเกษตรตามลำดับ

พืชผักเศรษฐกิจที่ชาวบ้านปลูก จะใช้บริเวณที่ว่างตามร่องเขาริมลำธาร พืชที่ปลูกได้แก่ ชาโอเต้ (ผักแว่น - จำหน่ายทั้งผลและยอด) ผักคะน้าฮ่องกง ผักกล้าปลี-แขนงกล้าปลี ผักบวบเลี้ยง ฯลฯ ผลผลิตที่ได้จะนำไปจำหน่ายให้แก่กักตองเหี่ยวที่เดินทางผ่านไปมา ณ ตลาดชาวไทยภูเขา บางคราวก็ขายส่งให้กับพ่อค้าที่เข้ามารับซื้อถึงในหมู่บ้าน

สำหรับในสวนวนเกษตรนั้น จะมีพืชพรรณหลายชนิด ผลิตผลในสวนวนเกษตรที่สำคัญได้แก่ หน่อไม้ ลูกเนียง และผลกาแพ หน่อไม้จะถูกนำไปจำหน่ายเช่นเดียวกับพืชผัก ส่วนลูกเนียงจะมีชาวบ้านในหมู่บ้านและพ่อค้าจากนอกพื้นที่รับซื้อไปขายต่อพ่อค้าคนกลางอีกราย เพื่อส่งไปขายที่ภาคใต้ รวมถึงส่งออกไปยังประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย สำหรับผลกาแพนั้นจะมีการจัดตั้งสหกรณ์รับซื้อผลกาแพ ชาวบ้านบางรายในหมู่บ้านสามารถแปรรูปจากผลกาแพสุกไปเป็นเมล็ดกาแพด้วบรรจุลงส่งจำหน่ายตามร้านกาแพต่าง ๆ หลายจังหวัดทั่วประเทศ ส่วนหนึ่งนำมาจำหน่ายเป็นเครื่องดื่มให้กับนักท่องเที่ยว และในกระบวนการผลิตกาแพนี้ชาวบ้านได้สร้างเป็นแบรนด์ของตัวเองคือ “กาแพมุเซอ” ทั้งนี้ได้สร้างมีเวปไซด์เพื่อแนะนำสินค้านี้ด้วย

ชาวลาลูที่นี่ ยังรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้ค่อนข้างมากเมื่อเปรียบกับชนเผ่าอื่น ๆ ในแถบนี้ โดยเฉพาะพิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมระดับครัวเรือน ระดับเครือญาติและพิธีกรรมระดับชุมชน ทั้งนี้เหตุผลสำคัญในการทำไร่ซึ่งเป็นวิถีการผลิตแบบดั้งเดิมที่มีได้สร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนมากนัก (ซึ่งหากจะเปรียบเทียบกับการผลิตในเชิงพาณิชย์อาจกล่าวได้ว่าผลผลิตที่ได้ไม่คุ้มค่า ด้วยใช้ทั้งเวลาและแรงงานลงไปโดยมิได้รับผลตอบแทนเป็นเงินตรา) ประการหนึ่ง ก็คือเหตุผลในการประกอบพิธีกรรม เนื่องจากต้องใช้ผลผลิตในไร่หลายประการในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าว นอกจากนั้นแล้วรายจ่ายสำคัญของชาวบ้านนอกเหนือจะเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและเกี่ยวข้องกับการผลิตแล้ว ค่าใช้จ่ายจำนวนไม่น้อยนั้นจะเกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

ในแง่กิจการส่วนรวมของชุมชน ชาวบ้านที่นี่ก็ให้ความสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับสูง ไม่ว่าจะเป็นการดูแลป่าไม้ที่ในแต่ละปีไม่เพียงการทำแนวกันไฟป้องกันไฟลุกลามเข้ามาในผืนป่าของหมู่บ้านเท่านั้น แต่ยังคงเฝ้าระวังการเข้ามาตัดไม้ของคนนอกพื้นที่ การรวมตัวกันไปดับไฟที่ลุกลามเข้ามาในผืนป่าของหมู่บ้าน การปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตของตนเองให้เอื้อต่อการดูแลรักษาป่าไม้ รวมทั้งการรวมตัวกันคัดค้านต่อต้านโครงการของทางราชการที่จะเข้ามาดำเนินการและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและการทำมาหากินของชาวบ้าน ฯลฯ

และความที่หมู่บ้านห้วยปลาหลดยังสามารถรักษาวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้ อีกทั้งพื้นที่รอบ ๆ หมู่บ้านก็มีทัศนียภาพที่งดงาม มีสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ซึ่งเป็นเหตุที่ดึงดูดผู้คนภายนอกให้เข้ามาเยือนและท่องเที่ยวอยู่เสมอ และในปัจจุบันในหมู่บ้านก็ได้จัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ขึ้น มีนักท่องเที่ยวแวะเวียนมาพักเป็นระยะและมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้น ด้วยหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการท่องเที่ยวระดับจังหวัด ได้เข้ามาจัดทำโครงการส่งเสริมการดำเนินงานท่องเที่ยวของหมู่บ้านห้วยปลาหลดด้วย

หมู่บ้านห้วยปลาหลดเป็นเช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่น ๆ ทั่วไปที่ก้าวเข้าสู่สังคมทันสมัย ซึ่งเปิดรับโลกาภิวัตน์ในฐานะที่เป็นพัฒนาการขั้นสุดท้ายของทุนนิยม มีการติดต่อสื่อสารและการทำมาค้าขายกับสังคมภายนอก ลูกหลานชาวลาลูต่างก็เข้าสู่กระบวนการศึกษาสมัยใหม่ผ่านโรงเรียนและสถาบันการศึกษาทั้งในและนอกหมู่บ้าน เปิดรับข้อมูลข่าวสารและสื่อบันเทิงจากสังคมภายนอกผ่านหลากหลายช่องทาง ต้อนรับและบริโภคสินค้าจากภายนอกตั้งแต่สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน สิ่งอำนวยความสะดวกและยานพาหนะ การเป็นลูกค้าธนาคาร การสะสมทุนและเงินตรา การเปิดรับนักท่องเที่ยว การเปิดรับโครงการพัฒนาจากภาครัฐ ฯลฯ

แม้ว่าชาวลาหู่เผ่าเลบ้านห้วยปลาหลดจะเปิดรับโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะสูญเสียต่อการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่จะควบคุมได้ยากหรือไม่ได้ อาจต้องแลกกับการสูญเสียของวัฒนธรรมท้องถิ่น การให้ความสำคัญกับเงินตรามากเกินไปจนเกินกว่าสิ่งใด ความเป็นวัตถุนิยมเพิ่มมากขึ้นที่อาจส่งผลกระทบต่อ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องพึ่งพิงภายนอกมากขึ้น ความสัมพันธ์ทางสังคมคลอนแคลนลง ฯลฯ ดังที่เคยมีการศึกษาพบในหลายพื้นที่ทั้งในและต่างประเทศ

แต่หมู่บ้านห้วยปลาหลดนั้นก็อาจถือได้ว่าเป็นอีกกรณีหนึ่งที่แตกต่างจากชุมชนโดยทั่วไปที่ถูก รุกคืบและครอบงำโดยโลกาภิวัตน์จนสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง ด้วยเหตุที่ยังคงรักษาและสืบทอด วัฒนธรรมของตนเองมาได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมออย่างที่กล่าวไว้ข้างต้น อาจมีความเป็นไปได้ใน หลายทิศทางที่โลกาภิวัตน์ไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในลักษณะการครอบงำแบบเบ็ดเสร็จจนเสียการเป็น ตัวของตัวเองอย่างชุมชนอื่น อาทิ

ข้อแรกอาจเป็นเพราะลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่ไม่สะดวกสบาย ด้วยอยู่ในพื้นที่อุทยาน แห่งชาติ ที่ถูกจำกัดการพัฒนาให้อยู่ในระดับหนึ่ง ความสะดวกของเส้นทางเข้าหมู่บ้านที่สามารถใช้การ ได้ดีเฉพาะในหน้าแล้ง การอยู่ในพื้นที่ที่ค่อนข้างอับสัญญาณโทรศัพท์มือถือ การเปิดรับสื่อได้ไม่เต็มที่นัก การมีพลังงานไฟฟ้าใช้อย่างจำกัด ฯลฯ เหล่านี้จะส่งผลให้โลกาภิวัตน์ทำงานได้ไม่เต็มที่นัก

ข้อต่อมาอาจเป็นเพราะรากฐานทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในบรรดาประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ เกือบตลอดทั้งปี ที่ชาวบ้านให้ความสำคัญ หุ่นทรัพยากรด้านเวลา แรงกายแรงใจ ตลอดจนทุนทรัพย์ จำนวนไม่น้อยไปเพื่อการดังกล่าว ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อคุณลักษณะบางประการโดยเฉพาะวิถีคิดและโลก ทัศน์ที่ทำให้เขาสามารถเผชิญหน้า ต่อกรและใช้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ที่รุกคืบเข้ามาได้อย่างเหมาะสม

ยิ่งไปกว่านั้นในเรื่องกลไกความเข้มแข็งภายใน อาจเป็นไปได้ว่าแม้ว่าชาวบ้านจะนับถือผีอัน เป็นความเชื่อดั้งเดิมอย่างชนเผ่า แต่จากการเข้ามาจำพรรษาของพระสงฆ์ในสำนักสงฆ์ของหมู่บ้านเมื่อราว ๓๐ ปีก่อนเป็นต้นมา แม้จะมีส่วนชักจูงโลกาภิวัตน์เข้ามาในหมู่บ้านผ่านลูกศิษย์ลูกหาที่อยู่ในเมืองหลวงที่ เข้ามางานมัสการท่านอยู่เป็นระยะตลอดทั้งปี อันเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชาวบ้านค่อย ๆ รู้จักและคุ้นเคยกับ โลกาภิวัตน์ก็ตาม แต่วัดเองก็จะมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ชาวบ้านตั้งรับกับโลกาภิวัตน์ผ่าน ปรัชญาพุทธศาสนาไปด้วยพร้อม ๆ กัน ชาวบ้านอยากสะดวกสบายอย่างชาวเมืองแต่ก็เลือกคัดกรอง เพียงเฉพาะส่วนเพราะพรมแดนระหว่างความเป็นชาวบ้านกับชาวเมืองยังคงเด่นชัดในองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ไม่อาจเชื่อมกลืนสนิทเป็นเนื้อเดียวได้

ในขณะที่ระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่มักจะเป็นเครื่องมือชั้นดีสำหรับการเผยแพร่อุดมการณ์ โลกาภิวัตน์ก็ไม่อาจติดตั้งวิธีคิดเช่นนั้นได้ทั้งหมด เพราะชาวลาหู่มีความคิดว่า “ตัวหนังสืออยู่ในห้อง” ส่วนสารที่มากับสื่อสมัยใหม่อย่างโทรทัศน์ที่ให้ชัดเจนการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันแม้จะมุ่งครอบงำโดย การกระตุ้นการบริโภคแต่ก็เป็นกรบริโภคในบริบทเมือง หลายสิ่งหลายอย่างไม่เป็นเหตุเป็นผลในบริบท บ้านป่า จึงไม่สามารถปรับเปลี่ยนโลกทัศน์และวิธีคิด “แบบลาหู่” ของชาวบ้านที่นี้ให้เป็นไปตามแบบที่เคย ได้ผลในพื้นที่อื่นทั่วไป

นอกจากเงื่อนไขต่าง ๆ ที่กล่าวมาทำให้โลกาภิวัตน์ทำงานในหมู่บ้านได้ไม่เต็มที่นักซึ่งเป็นด้าน ของการรุกเข้ามาของโลกาภิวัตน์ แต่ในขณะเดียวกันในเชิงรูกกลับและใช้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ของชาว ลาหู่บ้านห้วยปลาหลดนั้น ดังเช่นการใช้อัตลักษณ์ของเขา เช่น การแต่งตัวด้วยชุดประจำเผ่า การพูดไทย ด้วยสำเนียงไม่ชัดถ้อยชัดคำอย่างไม่รู้สึกลังเลเมื่อต้องใช้ในการแสดงออกและสื่อการกับนักท่องเที่ยวที่ผ่าน

ไปมาจับจ่ายซื้อสินค้าของเขาในตลาดชาวไทยภูเขาโดยมุเซอที่ต้องการสัมผัสชนเผ่าของแท้ ยิ่งมีการเปิดรับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมโดยพักในหมู่บ้านในรูปแบบโฮมสเตย์ความพยายามรักษารูปแบบดั้งเดิมเพื่อให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมก็ยิ่งส่งผลต่อการรื้อฟื้นและรักษารูปลักษณ์เดิม ๆ ให้แข็งแรงยิ่งขึ้น

แม้ชาวบ้านจะใช้เงินตรา ซึ่งเป็นผลพวงจากโลกาภิวัตน์ในฐานะเป็นพัฒนาการของทุนนิยม แต่การใช้เงินตราส่วนหนึ่งก็เป็นไปเพื่อการสืบทอดวัฒนธรรมของตน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องประเพณีและพิธีกรรม เช่น การซื้อหมู ไก่และเครื่องเซ่นไหว้ หรือการซื้อผ้าผืนมาทำการตัดเย็บแทนการทอด้วยตนเอง การใช้เงินเพื่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยให้คงรูปลักษณ์เดิมแต่ได้เปลี่ยนวัสดุก่อสร้างให้แข็งแรงทนทานขึ้น ฯลฯ

และในกระบวนการผลิตกาแฟ ซึ่งเป็นสินค้าสำคัญประการหนึ่งของชาวบ้านและเป็นที่ต้องการของตลาดในโลกทุนนิยม ชาวบ้านได้สร้าง “ชุดความรู้” เกี่ยวกับกาแฟเพื่อรองรับและการันตีสินค้าของตนให้น่าสนใจและมีจุดเด่น เช่น กาแฟที่ผลิตจากในพื้นที่เป็นกาแฟอินทรีย์มิได้ใช้สารเคมี กาแฟเหล่านี้ปลูกในพื้นป่า การอดหนุนผลผลิตด้านหนึ่งจึงเป็นการสนับสนุนให้มีการรักษาป่า หรือคุณภาพของสมบัติของกาแฟที่ผลิตนี้ก็อยู่ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมทั้งภูมิประเทศและภูมิอากาศ ทั้งนี้ชุดความรู้ดังกล่าวชาวบ้านได้มาจากการไหลเวียนข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการโลกาภิวัตน์

กล่าวได้ว่าชาวบ้านลาหู่เผ่าเลที่ห้วยปลาหลดมีกลไกการตั้งรับและรุกคืบเข้าไปใช้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ผ่านจุดแข็งทางวัฒนธรรมของตนและผ่านข้อจำกัดในเรื่องบริบททางกายภาพและสิ่งแวดล้อม มุ่งองค์ความรู้ลักษณะหนึ่งในเรื่องการจัดการความรู้ การสืบทอดสืบสาน การตั้งรับต้านทาน การบริหารจัดการชุมชนโดยการประสมประสานวัฒนธรรมเก่าและใหม่ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้อย่างน่าสนใจ มีกลไกการเรียนรู้และส่งผ่านความรู้ระหว่างกันอย่างยืดหยุ่นผ่อนปรนแต่ทว่าเข้มแข็งอยู่ในที่ ซึ่งทั้งหมดนี้ควรค่าและการสืบสวนและค้นหากระบวนการความคิดและซ่อนซ่อนอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันที่เห็นได้ชัด

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแบบการตั้งรับกับกระบวนการโลกาภิวัตน์ที่รุกคืบเข้ามาในชุมชนโดยที่ยังคงรักษาตัวตนดั้งเดิมไว้ได้ในกระแสโลกทุนนิยมอย่างมีศักดิ์ศรี
๒. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาของสังคมกรณีหมู่บ้านห้วยปลาหลดในการรุกกลับพลิกอำนาจของโลกาภิวัตน์ให้กลายเป็นพลังเสริมความเข้มแข็งของชุมชน
๓. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนในการตั้งรับและรุกกลับของโลกาภิวัตน์

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

ความเข้าใจในการเผชิญหน้า/รับมือและใช้ประโยชน์จากกระบวนการโลกาภิวัตน์ของหมู่บ้านห้วยปลาหลดนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นทางเลือกในการเสริมสร้างเงื่อนไขที่จะให้ชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถรับมือกับโลกาภิวัตน์ได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

๑. **การตั้งรับกระบวนการโลกาภิวัตน์** หมายถึง ท่าทีและปฏิกิริยาของชาวลาหู่เผ่าเลบ้านห้วยปลาหลดต่อการรุกเข้ามาของโลกาภิวัตน์ ในลักษณะการรู้เท่าทัน การระมัดระวัง การยอมรับ การต่อต้าน การประนีประนอม ฯลฯ

๒. **การรुकกลับกระบวนการโลกาภิวัตน์** หมายถึง ปฏิบัติการของชาวลาหู่ห้วยปลาหลดในการใช้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การใช้เงินตราในการรักษาวัฒนธรรม การใช้ข้อมูลข่าวสารในกระบวนการโลกาภิวัตน์เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า การใช้ช่องทางการสื่อสารสมัยใหม่สื่อสารความต้องการและความเป็นตัวของตัวเอง ฯลฯ

๓. **การจัดการความรู้** หมายถึง กระบวนการของชุมชนในการสืบค้นความรู้ สร้างความรู้ เผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ สำหรับการตั้งรับและรुकกลับโลกาภิวัตน์ของชาวลาหู่บ้านห้วยปลาหลด

ขอบเขตการวิจัย

๑. ขอบเขตพื้นที่

หมู่บ้านห้วยปลาหลด หมู่ที่ ๘ ตำบลด่านแม่ละเมา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

๒. ขอบเขตเนื้อหา

- ๒.๑ ประวัติศาสตร์และบริบทชุมชน
- ๒.๒ พัฒนาการของกระบวนการเข้ามาของโลกาภิวัตน์ในหมู่บ้านห้วยปลาหลด
- ๒.๓ ท่าทีต่อโลกาภิวัตน์ของชาวบ้าน
- ๒.๔ การตั้งรับกระบวนการโลกาภิวัตน์
- ๒.๕ การรुकกลับกระบวนการโลกาภิวัตน์
- ๒.๖ การจัดการความรู้ของชุมชนในการตั้งรับและรुकกลับโลกาภิวัตน์

วิธีการดำเนินงานวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ณ หมู่บ้านห้วยปลาหลด ต.ด่านแม่ละเมา อ.แม่สอด จ.ตาก โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

๑. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบในการศึกษาและนำไปสู่ความเข้าใจปรากฏการณ์ที่มาของปัญหาการวิจัย

๒. ศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในชุมชน

๓. การกำหนดแหล่งข้อมูล (Snowball technique)

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล
  - ๔.๑ การสังเกตแบบมีและไม่มีส่วนร่วม
  - ๔.๒ การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ
  - ๔.๓ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
  - ๔.๔ การสนทนากลุ่ม
  - ๔.๕ การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA - Participatory Rural Appraisal)
๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นจะดำเนินการไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล ไม่แยกออกจากกระบวนการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาในแต่ละครั้งทำการแยกแยะเป็นหมวดหมู่ และพิจารณาถึงความพอเพียงและความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรอบและประเด็นศึกษา หากยังขาดข้อมูลก็ทำการเก็บรวบรวมเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังได้ตรวจสอบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลในอีกหลายลักษณะ เช่น การถามซ้ำเมื่อระยะเวลาผ่านไประยะหนึ่งด้วยคำถามเดิม หรือถามซ้ำด้วยประเด็นอื่น รวมทั้งการตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลักคนอื่น ๆ ผู้วิจัยดำเนินการดังกล่าวจนกระทั่งได้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

อ้างอิง

- Manfred Steger. (๒๕๕๓) **โลกาภิวัตน์ ความรู้ฉบับพกพา** วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (ผู้แปล), กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเพนส์เวิลด์ส.
- จามะรี เชียงทอง. (๒๕๕๙) **สังคมวิทยาการพัฒนา** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- นิชฐา หุ่นเกษม. (๒๕๕๔) **กระแสโลกาภิวัตน์ – กระแสท้องถิ่นภิวัตน์ กระบวนการผลิตซ้ำและสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม**
www.midnightuniv.org/midnight2545/document983.html
- ภัคควดี วีระภาสพงษ์. (๒๕๕๐) **โลกาภิวัตน์** www.sameskybooks.net/2008/02/15/globalization
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (๒๕๕๔) **โลกาภิวัตน์กับวัฒนธรรม**
www.midnightuniv.org/midnightuniv/indexR1.html
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (๒๕๕๔) **เศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์**
www.midnightuniv.org/midnightuniv/indexR1.html
- อภิญา เพ็องฟูสกุล. (๒๕๕๔) www.midnightuniv.org/midnightuniv/indexR1.html
- บุษยรัตน์ กาญจนประดิษฐ์. (๒๕๕๐) **โลกาภิวัตน์จากข้างล่าง : พูโกต์ บูร์ดิเยอ และอัปาดูวัย**
www.midnightuniv.org/midnighttext/0009999901.html
- สุทธาสินี จิตรกรรมไทย (๒๕๕๘) **อรุณ อัปาดูวัย กับมโนทัศน์ท้องถิ่นข้ามท้องถิ่น**